

SZÉPIRODALMI FIGYELŐ.

18-ik szám.

Szerkesztői szállás,

hová a lap szellemi részét illető küldemények utasítandók: Üllői-ut és 3 pipa-utca sarkán 11-ik szám.

Megjelenik e lap minden szerdán.

Előfizetés helyben házhoz hordva, vidéken postai szétküldéssel, *félévre 5 ft. egész évre 10 ft.*

Kiadó hivatal,

hová az előfizetési pénzek s minden a lap anyagi részét illető dolgok utasítandók: Egyetem-utca 4-ik szám.

NÉHÁNY SZÓ A KRITIKÁRÓL.

(V é g e.)

II.

A kritika pártossága ellen is sok vádat hallhatni. A kritika mindig valamely párt kezébe kerül, egyszer az egyikbe, másszor a másikba, épen azért soha sem lehet elfogulatlan és igazságos, mondják sokan, de senki sem oly hangosan, mint Eszter szerzője, ki épen azért új alapra akarja fektetni a kritikát, oly lapot indítványozva, mely mind az illetlen modort, mind a pártosságot lehetlenné tegye*). Lehetséges-e ez s mi módon? Szerzőnk hiszi, bizik magában s egy egész tervvel áll elő. Egyletet kell alakítanunk, mely alaptökéje kamatjaival képes legyen fődözni egy havonként hat ivre terjedő kritikai lap költségeit. A többi magától jő. Az egylet szerkesztőt választ, ki illemes ember, semminemű irodalmi párthoz nem tartozik, s így megnyer közremunkálni minden magyar kritikust. Minél inkább eltérnek egymástól a munkatársak nézetei, annál jobb, mert a szerző épen a különböző nézeteket, rokon vagy ellenszenveket akarja a közjóra kiaknázni. A lapnak nem levén elve, színezete, kiki azt ír bele a mit tetszik, a szerkesztő csak arra ügyel, hogy a cikkek illedelmesen legyenek írva s mindennemű véleménynek, polemiának tér nyílják. A tanodák ingyen fogják kapni, a közönség pedig 2 forintot, hogy minél inkább elterjedhessen. Ily lap még egyetlen egy irodalomban sincs. A magyar kritikusok a világirodalomban elő-

ször fognak példát adni arra, hogy levetkezvén minden pártszenvédélyt a közjóra egyesültek. Tehát a haszon mellett némi nemzeti dicsőségben is részesülnék.

Ime a panacea kritikai állapotunk bajai ellen. Nem vizsgáljuk, lehetséges lesz-e a szükséges alaptökét összegyűjteni, örömet elhiszszük, hogy nem nagy bajba kerül, de mélyen meg vagyunk győződve egy ily lapnak mind kivihetetlenségéről, mind haszontalanságáról. Van-e oly kritikus, ki aláírja szerzőnk kritikai illemszabályait, melynek ama választott szerkesztő lesz képviselője? S ha lesz, nem olyat tesz-e, miáltal lemond vélemény-szabadságáról, sőt írói egyéniségéről is? Az az illetlenség és epéskedés, melyet ti korlátozni akartok, nem valami külsőség, hanem a benső egy része. Változtassátok meg, s a gondolat is meg fog változni. A kritikusnak is, mint minden írónak, ha valóságos irodalmi művet akar teremteni, szüksége van bizonyos felindulásra, lelkesülésre, melyet tárgyától vesz, s tárgyára sugározta vissza. Ti e lelkesülést akarjátok tőle elvenni, hogy üres conventionalis hangulatot erőltessetek reá. S miért, hogy ne álarcozhassa le a nyegleséget, ne bélyegezhesse meg az erkölcstelen irányt, ne tehesse nevetségessé a tudatlanságot és gögöt s mi egy római imperatorral szemben is szabad volt, ne háborgathassa éles hangjával az ünnepelet írók diadalmenetét. Miért akarjátok csak a kritikust korlátozni? A politikai hirlapírót, a parlamenti szónokat, a történetírót sem kellene felednetek. Állítsa-

*) Regény és regény ítéset. Irta E-zter szerzője.
145-171 l.

tok ide is felügyelöt, ki ne korlátozza ugyan a szabad véleményt, de szigoruan ügyeljen fel illemszabályaitok megtartására, s meglassátok mi fog kikerülni. A modor korlátja szükségesképp a vélemény korlátjává válik. Tacitus epés rágalmozó lesz, az angol sajtó szemtelen pasquill-gyár, Macaulay durva sértegető, s műveik máglyára kerülnek. Ferdítés és gyanusítás, fogja mondani szerzőnk. Csak logikai következtetés. Egyébiránt jól tudjuk, hogy szerzőnk nem kívánja elve ily szigoru alkalmazását; a mellett azt sem bánja, ha más lapba akármit s akárhogy irnak is a kritikusok, csak az ő tervezett lapjától vonuljanak félre. De akkor hová lesz a lap fenhéjázó programja, mely épen a különböző nézeteket akarja a közjóra egyesíteni? Nem válik-e épen pártközlönyvé? Ime szerzőnk, midőn az irodalmi pártokat szándékszik feloszlatni, egy irodalmi párt, talán saját pártja szervezésén munkál.

Azonban tegyük fel, a mi lehetlen, hogy kritikusaink aláírják szerzőnk illemszabályait. Meg lesz-e ezáltal minden nyerve? Még valami is alig. Az erős ragaszkodás és munkakedv csak oly vállalat körül fejlődhetik ki, hol ugyanazon elv lelkesíti a munkatársakat. A szerkesztésnek csak ott van értelme, hol valamely tudományos vagy politikai irány átviteléről van kérdés. A mi mindennek képviselője akar lenni, semmié sem lesz, a hol senki sem felelős, ott mindenki közönyös. A mindennemű vélemény képviselése föltételezi a korlátoltság és kézzel fogható balirányok képviselését. A szerkesztő kénytelen lapjába majd minden cikket felvenni, különben a pártosság jogos gyanujába esik, minden kritikust egyenlően díjazni, mi egyre megy a verseny megfojtásával s a tehetség lehangolásával. S ennyi rossz mi jó érdekében fog történni? Csak azért, hogy a közönség valamely művet minden szempontbul bemutatva, bírálva, méltatva láthasson, még a korlátozottság szempontjából is. Lesz-e ez jó hatással a közönségre? Fogja-e szélesbiteni látkörét s szilárd alapra fektetni meggyőződéseit? Bajosan. Eszköze lesz az eszmék anarchiájának, az érzület nihilismusának, melyekre közönségünk különben is hajlandó. Annyi különböző irányt egyetlen lapnak lehetlen levénól szolgálni, egyet sem szolgálhat s hozzá

szoktatja a közönséget a határzatlanhoz. Megfosztja az irodalmat, a forrongó küzdelmek azon jótékony eredményétől, melyet csak a különböző irányok teljes és erélyes képviselote nyujthat, tehát az összes journalistika. S vajjon kivihető-e? Teljességgel nem. Sok vélemény nem fog találni méltó képviselőre, nem is említve, hogy némely véleményárnyolatot már magok a lap illemszabályai is kizárnak. Nehány kritikus meglehet a jelesb és komolyabb tehetségek, meglehet a középszerűek és nyeglék, meglehet vegyesen a pártárnyalatok szerint, csakhamar tulsulyra vergődnek, a szerkesztőt is magokkal ragadják, a többi elkedvetlenkedve szétozlik és újra pártközlönyt fogunk nyerni. S miért ne? Miért gyülnök a párt eszméjét, midőn mindenikünk, még azok is, kik tagadják, többé kevésbé valamely párthoz tartozik, politikában, tudományban, irodalomban egyaránt. A pártatlanság és pártosság balfogalmából származik minden baj. A pártatlanság alatt nem lehet mást érteni, mint az igazság őszinte keresését s az ez alapon emelkedő erős meggyőzését. Tehetünk-e róla, hogy meggyőződésünk egy s más ügynek vagy személynek kedvezőtlen, hogy a közönség helyesléseivel vagy hibáztatásával találkozik, hogy végre az idő tévedéssé deríti ki azt, mit igaznak hittünk s igazsággá, mit a közvélemény tévedésünknek képzelt? Vizsgálódní, bonczolnı tehetségünk szerint, lelkesmeretesen, kimondani meggyőződésünket jó hiszemben, ennyi mindaz, mit egy írótól, kritikustól követelhetni. Ennyi az ő pártatlansága, sem több sem kevesebb. A pártatlanság divatos fogalma a maga valódi értelmére visszavive nem egyéb, mint a meggyőződés hiánya: tehát vagy a tehetetlenség érzete, vagy a scepticismus elve. S ha még csak ez volna! Ennél több. Rendesen sürgetése oly meggyőződés elfogadásának, melyet épen hibáztatunk. Oh ti pártatlan írók és kritikusok, szeretnők már egyszer látni, hogyan irtok ti fogalmatok szerint pártatlanul? Mutassatok példát, mutassátok meg a mi lehetlen és mi követni fogunk.

Az elvek küzdelmét, az erős meggyőződést, a párthoz tartozást csak a korlátozottság bélyegezheti pártossággá. A pártosság az igazság nem őszinte keresése, midőn az

elv vagy személy, szóval a párt érdekében, ferdítés vagy mellőzés által meghamisítjuk a tényeket s a meggyőződést képmutatással vegyítjük. Jól tudjuk, hogy a küzdelem heve nem egyszer ragadja tul a pártokat s rendszerint egymást teszik többé kevésbé erkölctelenné, de az emberi dolgok e tökélytelenségét mindenütt föltalálhatni a nélkül, hogy azért okunk lenne lemondani rólok. A pártosság is szenvedélyeink önzéséből és erőszakosságából foly, mint majd minden hibánk és bűnünk, de a szenvedélyek mérséklete éppen úgy nem egy a szenvedélyek kiirtásával, mint különbözik a pártosság hibáztatása, a pártok eltörlése vágyától. Ki a párt eszméje ellen viv don quixotei harczot, az emberiség fejlődését akarja megakadályozni, ki a pártosság fogalma alá mer sorozni minden mély és őszinte meggyőződést, az emberi hitet gyalázza meg s a hitetlenséget dicsőíti. E mellett a pártatlanságtól a pártosságig mennyi fokozat van, melyek szintén megkülönböztetést igényelnek. Hány őszinte lelkesülést látunk, mely a nélkül, hogy akarattal ferditene, korlátozottságában mindenütt csak szeretni vagy gyűlölni, bámulni vagy gyalázni tud s noha mégis hitetni képes! Hány nagy tehetség jelleme bizonyos elfogultság, egyoldalúság, melynek forrása sem korlátoltság, sem vak szenvedély, sem képmutatás, hanem az elvek esőkönyösége, tulszigor, a hangulat önelragadtatása s némely esetleges körülmény, melyek hatásától oly nehezen menekülhetni! Mit árt mindez? Az irodalom folytonos küzdelmek hánykodása, hol minden hatásra a legszabadabb fejlődésben következik ellenhatás. A mi önkénynek látszik, az az eszmék ereje, a mi igazságtalanságnak, az az igazságérti küzdelem. A legellenkezőbb eszmék, a legeltérőbb vélemények egymást egészítik ki, a legkülönbözőbb szellemű és erejű írók egymás gyöngeségeit pótolják s a mi még fenmarad, mindig ki szokta egyenliteni az idő. Szerzőnk egyetlen lap által akarná véghezvitetni, a mi egy egész irodalom és hosszú idők munkája. Nem egy-e ez Omár kalifa okoskodásával, ki, a monda szerint, a korán kedvéért égettette meg az alexandriai könyvtárt? Szerzőnk kétségbe esve kiált föl: a kritika az egész irodalmi és művészi világban párt-

kérdéssé vált. De lehet-e, volt-e ez valaha máskép? Az ellenkező sürgetése nem annyi-e, mint azt kívánni, hogy minden ember egyformán gondolkozzék? Szerzőnket elkeserítik a pártok kicsapongásai. De következik-e ebből, hogy elfojtsuk a pártokat vagy legalább megbénítsuk?

Mi nem védjük a kicsapongásokat. A pártosság valóban nem ohajtandó dolog, de van ennél valami rosabb is, s ez a pártok hiánya. Épen ez szépirodalmunk baja. Szépirodalmi lapjaink, sőt a nagyobb lapok irodalmi része is, egészen szerzőnk kívánata szerint vannak szerkesztve. Nem igen képviselnek elvet, pártot s e tekintetben alig van valami szinezetök. Szerkesztésök titka minél több népszerű író gyűjteni össze, ha mindjárt egymástól a legeltérőbb elvűek is, minél lármásabb programot bocsátani szét, minél változatosban, de ritkán következetesen s az irodalom szükségéhez képest tölteni be a rovatokat s néha úgy szolgálni a közönséget s az íróársakat, mint a hogy a cseléd szolgálja urát. Mindenütt csak különböző csoportozatokat, kotteiriákat látunk, kiket személyes rokonszenv vagy érdek fűz össze, de semminemű határozott irodalmi elv és küzdelem. Ezelőtt hat évvel hosszasan kimutattam volt egy nagy tekintélyű lap irodalmi elvtelenségét. Azóta nem sokat változtak viszonyaink. A meggyőződés küzdelmét, és elvek polemiáját sehol se látjuk szépirodalmunkban, vagy legfeljebb kivételkép, akkor is inkább egyes író, mint valamely lap részéről. Mi más képet mutat nyelvészetünk vagy — kivált az őstörténeti kérdéseket illetőleg — történetirodalmunk! Mily élesen küzdenek itt a pártok s aránylag mennyi haladást látunk csak tiz év óta is. Mi nagy a különbség e tekintetben szépirodalmunk multja és jelene közt! Mennyi mozgalom felett ki koronkint Kazinczytól napjainkig. A szenvedély néha egész a pasquilig elragadta a pártokat, de legalább hittek valamibe, küzdöttek valamiért s nem eredmény nélkül. Most szépirodalmi lapjaink éppen oly kevésbé követnek, mint védnek valamely határozott irányt. Ha összevetjük úgy nevezett bírálataikat sokszor a legellenkezőbb, egymást kizáró széptani elvekre bukkanunk. Hát még ott, hol a költészet nagy erkölcsi és társadalmi elvekkel ölel-

kezik, mennyi az ellenmondás. Ma épen oly jó hiszemben materialisták, mint holnap idealisták, most épen úgy védői a társadalomnak, mint megtámadói máskor. Jól tudom, hogy a blazirt elégületlenség, az epés tulszigor vádjait vonom magamra. De vajjon blazirt-e az, ki meggyőződést és pártokatsüregget, vajjon tulszigor-e az, midőn csak némi eszmét, némi irányt követelünk, s megelégszünk bárminő legyen is. Valóban követelésem szerény és önzéstelen, a legkevesebb mit írótl követelhetni. Ne mondjátok le rokon-

és ellenszenveitekről, csak emeljétek pártokká kottériáitokat, ne szeressétek, ne kövessétek kritikusatokat, de tegyétek őket semmivé egész erőtökből. Hagyjatok föl valahára léha és képmutató vádjaitokkal. Állítsatok véleményt véleménynyel, küzdelmet küzdelemmel szembe! Bár melyik fél győz, csak irodalmunk fog nyerni, melyhez elvégre is mindnyájan egyforma forrón ragaszkodunk.

GYULAI PÁL.

BELIRODALOM.

TRENCSÉNI CSÁK. A magyar Akadémia által Nádasdy-díjból 100 arannyal koszorúzott történeti költői beszély tíz években. Irta Szász Károly. Pest, 1861. Engel és Mandello tulajdona.

(Vége.)

A közelebb mondottakból világos következtetésül az jó ki, hogy a helyzet lassankénti, drámai változása, „Csák nyomról nyomra sülyedése Károly emelkedésével szemben“ mikép azt szerzőnk főnebb idézett sorai oly szépen formulázzák, — nincs a költemény folytán oly szabatosággal s tisztán állítva szem elé, mint azt költőnk, bár annyira helyes felfogásból indulva, eszközteni vélte. Károly „emelkedése fokozatait“ sem annyira magának a királynak *cselekvésében* látjuk, mint inkább azon dicsfényben, melyet környezete sugároz reá. Károly jelleme, mingyárt első bemutatáskor, jól van *leírva* (34 l.), de azontul keveset látjuk cselekedni, mindössze két jellemző jelenete van: egyik Omodéval, mikor ildomát látjuk, hogyan tudja magán büszkeségét a politikai hasznosságnak alája rendelni; másik az öreg Porcsesal, mikor kegyelmes voltában ismét nagy része van a politikai számításnak. Csatajelenetei sokkal futóbban vázolják, hogysen a király jellemzésire elegendő tér volna; a muló „gondolat árnya,“ mely a sárosi harc alkalmával ellebben képén:

„Egy arany keretért (korona), ennyi temérdek vért Méltó-e kiontani? . . . .“

csakis királyi gondolat, mely sohasem vette komoly magábatéréssel a miatta hulló áldozatokat. Ha mégis a magyar nemzet rajong e királyért (II. VII. é.) ez inkább a honi állapotok megszilárdulása reményében, az erőre kapni kezdő trón körül csoportozó monarchiai érületben és udvaronczai hajlamokban leli indokát, mint Károly előttünk

nyilatkozó jellemében. Tártyilag, történetileg így van jól a király — mert hogy ilyen volt, kétségtelen — de e jellem aztán nem is mondható oly határozottan „nemesnek“ — mint szerzőnk előbeszéde, Csákkal ellentétben, felállítja.

Hosszura kellene nyujtanunk már is terjedelmes vizsgálatunkat, ha a költemény minden szereplőjét hasonló részletességgel akarnók bonczkés alá vetni. Azért legyen szabad a többi jellem s a műszerkezet egyéb részei iránt rövid észrevételekre szoritkozunk. Az öreg Omode jelleme, ha alapjául inkább az oligarcha gögöt, mint az önhaszonkeresést vesszük, igen sikerültnek mondható. Épen úgy, a szenvedő Omode-anya mi kívánni valót sem hagy; kivéve egy homályt az előadásban (138. l.)

. . . . . *Szive* azonközben

Kín nélkül *megszakad* . . . . így leli a reggel

ezt lehetetlen másképp értenünk, mint hogy *meghalt* buvában, pedig (165 l.) azután is él. A négy fiu egyenkinti bemutatása (54—56) kissé stereotyp; az ily *kivülröli* jellemzésre főnebb megmondtuk észrevételünket; de máskint elég következetesek maradnak. Dávid, — ha megengedjük, hogy helyzetében, mely a reménytelen szerelmesé, (mert mi kilátása lehet Erzsébetet valaha birni) az a könnyű vér, az a szerelmi boldogság lehetséges, — szintén jól van tartva, egész halálaig. A két kisebb fiura nézve az tünt nekem föl, hogy a IV. énekben még naiv gyermekek, a VI-dikban (egy év mulva) már harczképes ifjak, s az utolsóban megint bizonyos naivság környezi őket. Homály az is, hogy oly soká tudjuk meg, melyik Omode fiu a VII. ének lantosa. A VIII. énekben két egyforma mozzanaton alapuló jelenés az Omode fiak közt (182, 183 l.) épen ez ismétlés által stereotyppá válik. — Daczára ez apró hiányoknak, az

Omode család története, mint már kifejtők, legsikerültebb a költeményben. — Erzsébet, a királyleány, szintén teljes mértékben érdemli részvétünket. Az ő lelki állapotához igen jól illik a lyrai révedezés; forma, környezet, leírások, minden összeshat, hogy az V. éneket a legkedvesebbé tegye a darabban. Nem oly sötét, mint a végzetteljes III-dik, ez tragoedia, az egy lemondó, de a vágyának mégis oly önként megnyíló női sziv elegiája. Kevesebb dicséret illeti Endre leányának fölléptét az utolsó énekben: a csatába hurczolás, a vékony indok mellett is, hogy t. i. jelenlétével Csák katonáiba lelket öntsön, nagyon csinálnak tünik fel; az pedig, hogy *harcol* is, még szerelmi kétségbeesés közt sem illik szenvedő, lemondó jelleméhez. Vannak ily tettekre nők, de azok jellemé egyébkor is szenvedélyesebb, mint a minőnek az Erzsébetét, az V. ének folytán, megismertük. — Utoljára még egy szót Gentilisről. Az olasz bibornok ügyesebb a historiában. Nem bakot ló szónoklatával, hanem ravaszul a pápa jogát akarja becsmépszni. S mikor látja, hogy nem megy, elég ügyes megfordítani a beszédet. Költőnk szintén *elmondja* felőle, hogy „ékes, sima olasz, okos is, szelid is,“ továbbá, hogy „bizik is magához: bármint zug a tömeg: mégis ő *határoz*.“ De midőn letorkolják, csak ugy kip-kap zavarában. „Beszélhetsz Gentilis, nem hallgatják már azt!“ Ugy tünik fel, mint hebehurgya ember. „Mint a ki a nyilat kilövi *gondatlan*: ugy lövé ki a szót“ — s „későn látja a pap, hogy mi nagyot *vétett*“ (40 l.). Ez nem a historia hatalmas cardinálja: ez egy tehetetlen öreg.

Mit mondjunk a költői szólam erejéről, a leírások, képek nagy gazdagságáról, a versnemek oly különféle s választékos szerkezetéről. Szerzőnk dictiója, melyet eddig csupán lyrai pompájában ismertünk, e művében sokszor nagy szerencsével ölti magára az eposz tárgyias — valamint a dráma szerves jellemét is. Idézzük-e az elsőre ama, nemcsak tárgyban, hanem formában is objectiv előadást, mely az első énekben a kiátkozó iraton elömlik, — az utóbbira, sok közül, Csák jelenetét a Forgácsokkal? Lehet-e valami erőteljesebb, rövidségben hatályosabb, mégis keresetlenebb, mint midőn Csák mondja:

„Itt állotok, Forgács Ivánka, Andor!
S én hazaarúlnak mondalak!“
Iván kiált: „Hazudsz, czudar kalandor!“

Az ilyesekben — pedig sok van — a költészet valódi (genuin) nyelve szól. De vannak egyenlőtleneségek is. A szólam néha frivol, mint a főnebb idézett helyen, mikor Csák levágja Dávidot s ez (vagy ki?) vissza akarja tartóztatni: „Máté, megállj! *elment eszed?*“ S Máté feleli: „Nem az!“ — Vagy (183 l.) szerző felkiáltása Lászlóhoz, ki megölte öcscsét: „Látod gyilkos Kain!“... (Lám megmondtam Angyal Bandi...). Az efféle vagy

viisszatetszik, vagy, mint jelen esetekben is, komikai hatást okoz. — Leírásait nem szükség az olvasó figyelmébe ajánlanunk. Ott van a schaffhauseni zuhatag — mi sem lehet szebb annál. Képei, hasonlatai közt — mint mindig — sok van új, sikerült; de hibákat is tudnánk kijelölni. A hiba leginkább onnan ered, hogy vagy nincs igazság a képben, vagy nem illik a tárgyra. Midőn péld. Erzsébetet liliumhoz hasonlítja, „melynek virulása nincsen, ha *véresövel* öntözik tövét“ eszünkbe jut, hogy kertész emberek csenevész fa tápszerűl marhavért ajánlanak. E sorokban:

Sokat éget mély seb, titkon, vagy itt, vagy ott;
Mint kívül a kardon kő s arany van ékűl
Ben az *ártó* aczél, melyen *vér* sötétül ...

a kép nem illik mására. A kit (szivben) mély seb éget, az *maga* szenved, míg hüvelyben az aczél *ártó*, s a *vér* rajta nem *övé*.

Jegyzetek hosszú sora hever előttünk egyes szépségekről s hibákról. De minek fárasszuk tovább a figyelmet. Az olvasó ugy is meglesi a szép helyeket s bírálatunk már eddig is nagyon hibakeresőnek tünhetik föl, annyival inkább, mert lapunkban eleinte övakodánk abszolút mértékkel mérni s az elismerésben több oly tehetség is részesült, mely sok tekintetben hátramarad Szász K. mögött. De épen a viszony, melyben szerző lapunkhoz áll, — ki e viszonyból eredhető minden lágyaságot kétségkívül sértett önérzettel utasítva vissza *) — kényszerite mintegy, hogy művét egészen tárgyiasan, mintha rég elhunyt íróé volna — s általános becsmérték szerint vegyük vizsgálat alá. Relatív becse van annyi, hogy habozás nélkül irodalmunk nyeresége gyanánt tekinthetjük: egy idő óta parlagon heverő eposzi költészetünknek minden esetre szép gyarapodásul szolgál.

ARANY JÁNOS.

*) Nyílt levél Arany Jánoshoz.

Megbecsülhetlen barátságod és bizalmad ujjelét adtad akkor, midőn ez ismertetést, mielőtt sajtó alá menne, azon kijelentéssel közléd velem, hogy ha azt igazságtalannak, túlszigorúnak tartom, később vagy kiadatlan hagyni. Első gondolatom volt, olvasatlanul küldeni vissza, mert igazságszeretetedben ép oly határtalanul bízom, mint ítélőtehetségedben; s ha netalán szigorú volna is bírálatod, nagy gyávaság volna a szigortól visszaretennem, ki magam is szigort követelek. És megvallom, egyedül a kíváncsiság nem engedé, ez első gondolat mellett maradnom. Jól tettem. Most azon megnyugvással bocsátom vissza kéziratodat, hogy művedet igazságosan ítélted meg, és én neked sok hálával tartozom a tanúságokért, miket nyújtottál. Egy s más apróságra tán tehetnék viszonzást; de minek volna az? Mondhatnám, hogy némely hibát mit kijelölsz, — későn, midőn művedet nyomtatásban olvasám (mint a festő illendő távolban nézi művét) magam is észrevettem; de mit javítva ez ügyemen? Add, kérlek, bírálatodat a mint van; engem érdemem fölött megtiszteltél avval, hogy művedet méltónak tartád arra, hogy általános, — s legmagasb mértéket alkalmazsz reá.

Szász Károly.

KÜLIRODALOM.

A MESE TÖRTÉNETE.

A mese nem legjelentéktelenebb részét képezi az általános költészetnek. Majdnem minden nemzet, beleértve a miénket is, ép oly büszke, jeles mese-költőire, mint a költészet bármily ágában jeleskedőkre, s erre Lafontaine, Gay, Lessing és Fáy Andrásunk eléggé fényes példák.

A dúsgazdag angol irodalom csak nem régi-ben gazdagodott két kötet mesével, két jeles angol író által: Lewis György a jelenlegi angol belügyi titkár, Babrius görög meséit adta ki eredetiben, sok tudós jegyzettel, és a tisztelendő Davies Jakab, a nagyhirű angol classicus tudós és író jelesül fordította le azokat angolra, versben.

Mind az eredeti kiadás, mind a fordítás igen kedvező fogadtatásban részesült és Thackeraynak nálunk is eléggé ismeretes „Cornhill Magazine” czimű szemléje hosszabb cikket szentel ismertetésüknek, melynek érdekesb s többnyire a mese történetét illető részét t. olvasóink is talán érdekel fogják olvasni. Lewis ur azt állítja, hogy a mese görög eredetű; de a szemleczikk írója más véleményben van.

A mesék jellemző vonása, — mely főleg abban áll, hogy az állatokat ember módjára cselekvő, beszélő, okoskodó lények gyanánt vezeti elénk — oly különös s az általános tapasztalással annyira ellenkező, hogy azt csak valamely nép saját kizárólagos értelmiségéből származottnak képzelhetjük, és ezt csak az ugynevezett *metempsychosisban* vagy lélekvándorlásban találjuk, mely India őslakosai vallásának egyik főtanát képezé.

Csak e nép irodalmában találjuk a legrégebb meséket, s e mesék tökéletesen visszatükröztetik az ind népet és országot.

Olyan meséknél, melyek később az ó- vagy középkori Európába származtak át, az eredetivel összehasonlítás azonnal feltünteti a változásokat, miket az átültetésnél, vagy az új haza szokásai-és jelleméhez alkalmaztatásnál szenvedtek, s az eredeti mese sokszor ezen módosítások által majdnem érthetlenné lett. Így például egy régi európai mese beszéli, hogy hat furfangos ember összebeszél, mikép szedjenek rá egy falusit, ki bárányt vitt a városba eladni; abban állapotok hát meg, hogy egyenkint elhitetik a jámbor falusival, hogy az nem bárány, a mit visz, hanem kutya, mit az utoljára el is hiszen, a czinkosok pedig könnyű szerrel s nagy diadallal kapják meg a kiszemelt prédát.

Ebben a mesében, meg kell vallanunk, nem nagy élcz van, de azonnal változik a dolog, ha az ind eredetivel összehasonlítjuk. Ott a kifosztandó

egy brahmin, ki ölében kecskét visz, melyet áldozatra szentelt. Utközben három utonálló előleges összebeszélés után egyenkint rákiált, hogy *kutyát* visz. A kutya pedig a brahmin hit szerint tisztátalan állat volt, s azon perczen, a melyben a megijesztett brahmin hite az állat minőségére nézve az utána kiáltó haramiak által megzavartatik, eldobja azt magától s futásnak ered.

Más például szolgálhat azon, a középkorban majdnem egész Európaszerte ismert s welsch legendának tartott történet, mely szerint egy bizonyos ember megöli hirtelenkedésből kedvencz kutyáját, azt híven, hogy az okozta gyermeke halálát, holtott a mint — de már későn — felfödözi, a kutya épen egy veszedelmes kígyó megölése által a gyermek életét menté meg. De a sanscritban nem kutya az ártatlanul megölt állat, hanem a nagy tiszteletben álló mangoust vagy ichneumon, és e változás mindent felderít; mert a régi hinduknál az ichneumon házi állat volt, s mint nálunk a macska, az egerek és patkányok szenvedélyes pusztításának köszönte kedveltségét; de azt is tudjuk róla, hogy vad állapotjában öli és eszi a kígyókat.

Közismeretű Aesop meséje a „macska és Venus istennő”-ről. Egy macskába beleszeret egy csinos fiatal ember, s folyamodik az istennőhez, hogy változtassa azt szép nővé. Az istennő teljesíti kérését, s az ekképen átváltozott macska imádója nejevé lesz. De midőn egykor a szerelmes pár gyöngéden enyeleg egymással, Venus pajzánkodásból egeret bocsát a szerelmeskedők szobájába, melyet, mihelyest az átváltoztatott macska észrevesz, üldözőbe veszi, megfogja s megeszi. Az istennő, észrevevén, hogy a szép nőhez illetlen macska természet megmaradt benne, megharagszik, átalakítja ismét macskává. Ez a mese, mond a „tanulság,” mutatja, hogy a természeténél fogva rossz ember nem tagadja meg jellemét, bár helyzete s állása változzék is.

E mese, az itt elbeszélte modorban, inkább idétlenné mondható, tanulságára nézve pedig igen erőltetett s a görögök világnézetével össze épen nem egyeztethető.

De ha kelet felé fordulunk, egészen más színben tűnik fel előttünk.

E mese a legrégebb sanscrit gyűjteményben is feltalálhatik, a hol merőben eltér a görögtől.

Egy szent remete egyszer egy kútnál sétált, hol egy egér a holló szájából véletlenül mellette pottyant le a földre. A remete megszáván az egeret, fölvette és haza vitte magával, s nem lévén megelégedve mostani alakjával, arra kérte istenét, hogy változtassa át kis leánygyá.

Kéréme teljesítették. A remete gondosan nevelvén a leánykát, idővel az szép hajadonná serdült, s egy napon az öreg így szólт kegyenczéhez: Válassz magadnak férjet, én biztosítlak, hogy bárkit ohajtasz, a tiéd leszen.

„Én oly erős férjet kívánok, — viszonzá a nő, — kit senki le ne győzhessen.“

A remete gondolá, hogy a nap a legerősebb lény, azonnal elindult, hogy a napnak házassági ajánlatot tegyen.

De a nap elutasítá őt, azt állítván, hogy a felhő erősebb nála, mert elborítja s nem süthet. A remete aztán a felhőhez folyamodott; de ez megint a szélhez utasítá, mivel az szétkergeti a felhőt.

A szél sem levén hajlandó a házasságra, a hegynek ítélte a diadal pálmáját; mert az sokszor megtöri az ő erejét, végre a hegy a patkányt tartotta magánál erősebbnek, mivel ez sokszor nagy lyukakat fur oldalaiba s behatol belsejébe.

Midőn aztán a szent remete a patkányhoz fordult, az rögtön elfogadá ajánlatát, mondva, hogy ő már úgy is régóta keres magának nőt. A remete némileg megalázva érzé magát ügyének ezen fordulata által, de bizton reménylé, hogy neveltje visszautasítandja majd a patkány-kérőt. De midőn azt kellett tapasztalnia, hogy a leány nemcsak nem utasítja vissza, hanem nyugtalanul sürgeti az egybekelést, annyira megharagudt, hogy kérte az istent, változtassa a leányt ismét eredeti alakjába, s kéréme most is, mint előbb, teljesítve lőn.

Mind ez tökéletesen egyezik az ős hinduk hitével.

A mese hazája tehát, a mondottak után, Indiában látszik lenni.

Perzsiába és Arabiába lett átszármazásának ideje ismeretes, a mi pedig a héber irodalmat illeti, bár nem rég egy francia tudós lángelműen bebizonyítani törekvék, hogy a Példabeszédek könyve, csak tanulsággyűjteménye egy nagyobb mesegyűjteménynek, melynek szerzője Salamon király, mégis kétesnek látszik, hogy a héberek igazi mesékkal bírtak volna.

A bibliai példák a Birák könyvében (7.) és Királyok II. könyvében (9.), melyekben fák szerepelnek, inkább allegoriáknak tekinthetők, mint igazi meséknek.

A angolszások nemzeti irodalmában, mely kiváló képviselője a teuton fajnak, legrégebb és legtisztább alakjában, semmi nyomát nem találjuk a mesének; ép oly ismeretlen volt a mese a keltáknál is.

Görögországban ellenben igen korán meghonosult.

Hesiod, egyike a legrégebb görög költőknek, kinek élete majdnem a mesés korbá tétetik, idézi az ismert mesét, a „fülmile és sólyomról,“ mely egyike az elsőknél az aesopi gyűjteményben.

Herodotnál, az ötödik században Kr. e., Cyrus király elbeszéli az aetoliáknak a halász meséjét, ki fuvoláján játszott a halaknak, mely szintén megtalálható az aesopi gyűjteményben. Ezen időtől fogva a görög írók gyakran idézik e meséket Aesop szerzősége alatt, és kétségtelen, hogy olyan gyűjtemény létezett a görögöknél Aesop neve alatt.

A legrégebb aesopusi gyűjtemény, melyet jelenleg ismerünk, a Phaedrusé, Augustus császár szabadosáé, ki azokat latin versekre fordítá.

A legrégebb görög eredeti gyűjtemény, s mely csak az ujabbkori buvárok kezéhez jutott, Babrius nevét viseli. Lewis György, ki ezen gyűjteményt nem régen sok tudós jegyzettel adá ki, Babrius életét a második század végére teszi K. u.; s Babrius is elismeri, hogy csak Aesopus meséit fordítá görög choriambus versekre; Aesopus ismert prosai gyűjteménye pedig kétségtelenül sokkal későbbi időbe eső gyűjtemény és Aesopusnak még későbbre tett életírása a legnagyobb mese meséi közt.

Az ujabbkori történeti buvárlatnak egyik ropant eredménye az, hogy a kétkedés magvát nagy mértékben hinté el, s csodálatos, mennyi dolgot nem hihetünk többé, miket elődeink föltétlenül hittek.

Ugy vagyunk Aesopussal is. Meséit nem képzelhetjük többé egy egyén elmeszüleményének; de igen is az egész görög nemzetének; ő maga is mesévé lett.

Amaz állítás, hogy Aesopus phrygiai volt, talán azon hagyományt rejti, hogy a mese keletről származik. Babrius azt hiszi, hogy a mese Assyriában keletkezett, s eredetét Belus és Ninus ősidejébe teszi.

Kétségtelen azonban, hogy ha a görög mesék Indiából származtak: a sanscrittal összehasonlítás legjobban bizonyítja ezt, bár a származás utját bajos bizton kimutatni.

Lewis támaszkodván azon elméletre, hogy Görögország a mese hazája, azt is állítja, hogy mind azon állatok, melyek az aesopusi gyűjteményben szerepelnek, egykoron Görögországban léteztek is; de kétkednünk kell ezen állítása helyes voltán, mivel épen az állatok változása egyik fő jellemvonás a mesék vándorlására nézve egyik nemzet-től a másikhoz.

Az eddig idézett példák már eléggé bizonyították ezt, és kevés fáradsággal szaporíthatnók azok számát: így például a *sakál*, mely nagy szerepet játszik az ind mesében, a görögben *rókává* változik át.

A *sakál* és *róka* kétségtelenül különböző állatok, bár sok közös tulajdonnal bírnak, de a róka sokkal ismeretesebb volt a görögöknél, mint a sakál.

DALLOS GYULA.

(Folytatjuk.)

T A R C Z A.

HONSZERETET.

Honszeretet! tündöklő, drága ékszer :
A lélek legszebb ékessége te!
Mély rejtekekből jöjj elő még egyszer,
Hová féltő kéz titkon fektete.

Nem hordhatánk eddig . . . csak néha-néha
Gyultál ki néma arczaink felett,
A földbe ásott kincs gyanánt, — az éj ha
Szarnyával völgyet, halmot elfedett.

Most jobb idők-jövének . . . a honoltárt
Szabad lón újra feldiszítenünk;
Nyíltan viselhetünk, miként a boglárt,
Rablókezektől most nem félhetünk.

Oh, mint mikor fényes világítás van,
Szememben tündökölj szét gazdagon,
Hadd lássa minden, hogy ott bent a házban
Elmult a gyász — és most ünnep vagyok.

MENTOVICH FERENCZ.

HENRIK ANGYALA.

Beszélyke. (Vége.)

Ah mily szép! Ez valóban gyöngéd gondolat! Mennyi melancholia! Mennyi ábránd! És másodszor, harmadszor is eljátsztam. Oly szép volt, hogy Fritz vagy Max urnak sem volt bátorsága félbeszakítani, pedig ugyancsak komoly arcot csinált ám, midőn először kezdék játszani.

Nagy elragadtatásomban talán még negyedszer is rákezdttem volna, ha hirtelen egy mellék terem ajtaja meg nem nyílik, s azon egy magas, halvány dáma be nem lép a szobába.

— Méltóságos grófné — mormogta Fritz-Max eszeveszett ijedséggel felugorva a dívánról, s észrevétlenül kiosont a szobából.

— Bocsánatot kérek — mondám zavartan és fölkeltem székemről — csak a zongorát akartam próbálni.

— Folytassa, folytassa kérem, mondá a delnő oly szelid hangon, mintha csak az én angyalom beszélt volna, — ez az én kedvencz darabom!

Szabadkoztam kissé, de oly szelid mosolylyal tekintett rám, hogy bátorság szállt szívembe.

Ah, mily szép! mily elragadólag szép! sóhajtá a delnő és kért, hogy újból kezdjem rá.

Nem fojthatám vissza könyeimet, annyira megvoltam indulva.

— Hogyan, uram, ön sir? kérdé a delnő, bizonyára önnek is kedvencz darabja e szép románcz?

— Istenem, miként ne lenne az? felelém együgyü öszinteséggel.

— Ah, talán épen a szerző? kérdi a delnő akadozva.

— Ó nem, felelém sohajtva.

— Tehát ismeri őt?

— Ha ismerem-e? Hisz fiam a szerencsétlen.

— Szerencsétlen? Miért szerencsétlen?

Nem szokásom panaszkodni, de miután már kiszalasztám az együgyü szót, el kelle mindent mondanom.

A grófnő oly jóságosan kérdezett, s oly részvétteljesen hallgatott, hogy bátorság és bizalom ébredt szívemben. Elbeszéltem neki mindent, őszintén és nyíltan, mint a hogy önöknek beszélek.

Épen nem titkoltam, mennyire ellene valék fiam művészi rajongásinak, de nem hallgatám el az okot is, mi e viseletre ösztönzött. Azután beszéltem az én jó angyalomról is, (soha sem tudom megállani, hogy felőle ne beszéljek) elmondtam, hogy mi ő nekünk mindnyájunknak, de különösen Henriknek.

Végre áttértem a jelen szerencsétlenségre; a nagy csapásra, mit még a mi jó

angyalunk sem volt képes elhárítani a meg-gondolatlan fiu fejről.

Ugy tetszik, hogy erről még nem szoltam önöknek, hát most egy uttal önök is megtudhatják.

A dolog egészen egyszerű. A zongora, melyen Henrik urfi benső szükségét öt éven át nyihitgette, (sehogy sem tudom levetkezni a csufolkodás rosz szokását; de jól emlékszem: a grófnő előtt nem így fejeztem ki magamat) Platter zongorakészítő tulajdona volt, ki, különösen mióta az én jó angyalom egyszer szivére beszélt, (ki is tudna édes hangjának ellene állani?) oly nagy barátságot és szivességet tanusított irányunkban, hogy a szokásos nyolcz forint helyett havonkint hat forintért hagyta nálunk zongoráját, s ezen szivességeért nem kívánt egyebet, csak hogy Henrik naponkint egy órácskát, másfél órácskát (már a mint a sor hozta magával) játszszék négy kézre az ő Vilhelmjével, ki szintén zongorakészítő, s két év mulva comp. lesz a Platter üzletben. Hogy eléggé méltányolhassák önök Henrik áldozatkésztségét, tudniok kell, hogy ha általában van ember a földön, kiben a zene iránt legcsekélyebb fogékonyság sincs, s kinek fülei előtt a c és cisz közötti különbség (hogy a fisz — giszt stb. ne emlitsen) örök időkre megoldhatlan rejtély, akkor az az ifju Platter Vilhelm. Nem akarom önök előtt e máskülönbén igen derék fiatal urat rágalmazni, de ennyit el-kelle mondanom, hogy Henrik viseletét megérthessék. Hát ez a Vilmos egy szép reggel azon meggyözödéssel ébredt fel, hogy ő új zongora-szerkezetet fedezett fel, s miután tervét nagy titokban atyjával közölte, beleegyezését kérte, hogy azt gyakorlatilag is alkalmazhassa. Az öreg Platter, ki, a mi a zenét illeti, teljes birtokában van fia képességeinek, (aztán tagadja valaki a családi hagyományokat?) kész örömmel beleegyezett e terv valóditásába, s előre kiszámította az ebből járó dicsőséget és hasznót, valamint azon diadalt is Beregszászy, Péter stb. mesterek felett, mi ezen gyüilölt vetélytársakat véglegesen a semmiségbe sülyeszten-di. A zongora elkészült. Meglehet, nem vitatkozom, a Henrik itélete hamis. De ha e vélemény csak legcsekélyebb alappal bir, akkor e zongora csodaszép lábakkal, billen-

tyükkel és fedélzettel, egy szóval pompás külsővel bir ugyan, de oly hamis és üres hangokat ad, hogy emberi fül azokat ideg-göröcsök nélkül öt perczig nem hallgathatja. És még is mind a fiu, mind az apa azt kívánta, hogy Henrik legelső nyilvános hang-versenyén, mit a muzeum termében a szüköl-ködő horvát testvéreink javára volt rendezendő, (milyen furcsán kerül az ember atyafiságba!) e hangszeren játszszék. A meggondolatlan fiu ezt kereken visszautasította, s a következés az volt, hogy midőn karácson estéjén a „Fehér rókából“ haza tértem, egy tátongó szörnyeteg fogadott kisértetien rám meresztett három fehér szemével. (Akárki kitalálhatja, hogy a zongora tisztán maradt lábnyomait értem.)

Mindezt elmondtam a grófnőnek is, ki nagy megindulással hallgatta végig szavaimat, s ha szemeimnek hinni bátorzkodtam, (mert azokat biz a sok éjjelezés már kissé meggyöngitette) még könyezett is.

Azután hirtelen eltűnt, (igazán, álomnak vehetné az ember) de mire köpenyeget felvettem ismét visszatért, s kezembe játszván valamit, (akkor azt hittem, hogy a Steindl által ígért 2 ft. 50 kr. volt) pontosan kikérdezte lakásomat, hogy, — mint mondá — ha máskor is szükség lesz zongorahangolóra, hát tudja hová küldjön. (Na hiszen majd mit fog felölem a Steindl gondolni. De én nem vagyok oka. Majd megosztom vele a fizetést.)

Megmondtam neki pontosan, s azután magamat ajánlottam. Egészen az ajtóig kísért, s oly nyájasan mosolygott, hogy szinte kedvem lett volna kezét megcsókolni, de ő azt gyorsan visszakapta, s én egészen megzavarodva léptem ki a szobából.

Mit gondolnak önök, mi volt az a valami, mit a kegyes urnő kezembe játszott? (Megvallom önöknek, még a lépcsőn meg-néztem.) Hát két kis fényes csikó. Valóságos két darab cs. k. arany, a mi a mostani pénz szerint épen 12 forintot tesz osztrák értékben.

No Henrik, lesz ám zongora! Egy forintot csak keresek ma este, (hogy ne, hisz ünnep van?) s holnap olyan zongorát szállittatok a kis pipautczába, hogy tudom

még a gróf urfinak sem leend ellene kifogása?

De nem szoltam nekik semmit, még jó angyalomnak sem, hadd szerezzen már egyszer Gottfried is valami meglepetést a háznál.

Ugy szinleltem azért, mintha magam is komoly volnék, s isten bocsássa meg lel kemnek, még gyönyörködtem kétségbeesésükben. (Persze, hogy tudtam, hogy csak holnapig tart.)

De hiába, mindenkinek meg van a maga sorsa. Nekem sorsom az, hogy soha se szerezhsek meglepetést az én jó angyalomnak.

Asztalnál ültünk még, mert az én jó angyalom ünnepnaponkint még fekete kávéról is gondoskodik, midőn az ajtó hirtelen nagy robajjal megnyilt s azon Fritz-Max lépett a szobába, s mosolygó arczczal, (mely épen nem volt oly előkelően büszke mint a reggel) levelet nyujtott át nekem. Átadtam Henriknek, mert neki szolt.

Mig Henrik a levelet olvasta, Fritz-Max hirtelen kiosont a szobából, hogy nem sokára négy izmos fogdmeggel térjen vissza, kik egy pompás megyfa-zongorát cipeltek a szobába, s azt mindnyájunk bámulatára a régi helyére állíták. — Első pillanatra fölismertem, — a grófnő zongorája volt.

Nagy meglepetésünkben senki sem volt képes egyetlen szót is mondani. Csupán csak Fritz-Maxon nem látszott semmi jele a felindulásnak, s hangja épen nem reszketett midőn Henriktől kérdezé, hogy méltóztatik-e választ küldeni?

Bezzeg reszketett ám a Henriké. Alig

birta kirebegni, hogy csókoltatja kezeit a méltóságos grófnőnek, azonnal ott leend.

El is ment, s midőn két óra mulva visszatért, sirva borult nyakamba.

Nem tagadom, miért tagadnám: magam is sirtam. Hogy ne sirtam volna, mikor az én jó angyalom megcsókolta homlokomat, s azt mondta, hogy ő a legboldogabb nő és anya a világon. Valami az, mikor egy szegény muzsikusknak ilyesmit mondanak!

Henriknek most négy órája van naponkint, s minden óráért egy forintot kap. Miért mondjam önöknek, hogy ez órákat a grófnő szerezte? Most már componálhat estenkint a mennyit tetszik. Componál is, — mikor nincs meghiva valami nagy társaságba. Most egy három felvonásos nagy operán dolgozik. Hej ha én azt valaha a szinpadon megláthatnám!

Ime tehát Henrik is megkapta karácsoni ajándékát.

De ki volt az angyal, kitől mind ez eredt?

A büszke fiu (mert ez a hibája még most is meg van ám) azzal kevélykedik, hogy muzsája.

Az én jó angyalom könnyes szemekkel a grófnő nevét emlegeti, s a gyermekeknek minden nap imádkozni kell érette.

De mind ez engem tévutra nem vezet. Tudom én jól, hogy ez angyal senki sem más, mint az én jó öregem, a mi mindnyájunk angyala *Lizett*.

Az ő imája eszközölte azt, hogy én akkor reggel a *Steindllel* találkoztam.

BALÁZS SÁNDOR.

MEGLÁT L A K - E . . . ?

Meglátlak-e, édes hazám, szabadon?
Nem borul-e rám előbb a sirhalom?
Mig a lánczot, sulyos lánczod levered,
Nem öl-e meg addig a bú, addig a bú engemet?

Várni, várni, ily sokáig, oly nehéz . . .
Lenne harc és háboru és lenne vész!
Lenne vész, mely megtisztítja a leget
S elsöpri a porfelhőt és — porfelhőt és szemetet!

Csak remélni! Csak remélni? Meddig még?
Hisz a szívnek a reménység nem elég!
A reménység mint az álom szép lehet,
De mit ér ha mind a kettő, mind a kettő szétlebeg.

— Adjatok bort! Ide vele, hadd iszom!
Rég nem ittam, rég nem sirtam, nem bizony.
És azóta szívem sokkal nehezebb,
Attól tartok fájdalmában, keservében megreped!

Megrepedni? Oh, mily szégyen lenne ez!
Gyáván halni: nem illik-e nemzethez.
Ne féljeteK, nem öl meg már a bánat,
Ez a nemzet ha alszik is, ha meghalt is — föltámad!

Ha meghalt is? Mit beszélék? Hol eszem?
Félre pohár! Maradj, fiu, eszedem!
Hanem azért az a zene hadd szóljon . . .
Bánatomat a pokolnak fenekére most szórom.

— — Elhallgathat a zene is, mit bánom!
Örömkönyü reszket a szempillámon . . .
Ne huzzátok, hogy: *megvirrad valaha*
Nem valaha! itt az idő, itt az idő — *virrad ma!*

HALÁSZ DEZSÓ.

É R T E S Í T Ő.

A főispán családja. Regény. Irta Kuthen. kiadja Lonkay Antal. — Az álnevű írőhoz egy névtelen beszél, egyik sem látta s tán névről is kevéssé ismerné a másikat. Azon néhány észrevétel, melyet Kuthen új művére teszünk, ment minden pajtáskodástól vagy ellenszenvtől s ép azért maga sem gyanusíthat akár kedvező elnézéssel, akár kedvetlenebb indulatokkal. A bírálat, ha e nevet meg akarja érdemlenni, különben is csak az igazságok és elvek iskolája. S lehet-e barátságosabban járni valamely iskolába, mint ebbe? Fájdalom, hogy nem lehet mindig, — pedig *kellene*. Mi azonban fölteszszük, hogy szerző azon kevesek közé tartozik, kik a legfőbbön, az igazság őszinteségén kívül egyebet csekélységnek tart. Elmondjuk egyszerűen, miben nem egyezünk meg vele, s a többes szám alá odaérthetünk bizvást minden műbíró-t sőt a közönség nagy részét is. A regény nem életphilosophiai aphorismák gyűjteménye; a „Főispán családja“ pedig nagy közel áll ahhoz. Nem mulaszt el szerző egy alkalmat is, hogy észrevételeket mondjon az életről s emberi szívről. Ezen ékitményekkel, vagy inkább a tükör görceit tevő kinövésekkel tulságosan el van halmozva az elbeszélés. Szív és morális érzelem van azokban, sőt nem tagadjuk, phantasia is; de a költő a szívet, morális érzelmét és képzeletet ha nem igazabban, de sokkal több hatással mutathatja ki a reflexióktól különböző uton. És ezen ut, mindent összefoglalva, abban áll, hogy egyéneit tisztán képzelve maga előtt, egész emberi természetökkel fesse, beszéltesse és cselekedni engedje szemünk láttára. Ezt nemcsak az aethetica követeli, hanem teljesen egyetért vele a közönségnek mind műveltebb, mind műveletlenebb rétege. Az egyének érzelmei, hajlamai, örömei és szenvedései így nemcsak hogy nem oly unalmasok, mint az örökös reflexiók, hanem megragadják a képzeletet s szívet, s annál fogva a morális érzelmre is hatalmasb befolyással vannak. — Ebben áll a regények költőisége. Az általános elmékedéseknek tengeri gyöngyökkel, virágokkal, az ég csillagaival s más hasonló ábrándos metaphorákkal díszítése fölött — magasan áll azon költészet, mely emberi alakokat teremt, s azok minél egyszer-

rűbb és hivebb rajzával illusiot bir elővarázsolni. — Szerző regényében magok a személyek is, a helyett, hogy helyzetökhöz és jellemökhöz képest érzelmeiket tolmácsolnák, életnézeteiket mondják el, s a költő stíljében elmélkednek. Berta egy fiatal leány oly komolyan okoskodik (62 l.), mintha csak a szerző után mondaná, pedig megfordítva, a szerzőnek kell személyei után beszélnie. Még feltűnőbb a gondolkodás e másra ruházása, a hol a legvilágosabb és egyszerűbb történeti előadás anynyira helyén volna. Midón pl. Áron (77 lap) az ügyvédnek egy tényállást akar elmondani, egy elmékedésen kezdi előadását elhalt anyja ifjúkori érzelmeiről. — Nem ereszkedhetünk se részletekbe, se hosszas fejtegetésbe, csak arra kellett figyelmeztetnünk az író-t, hogy az elmékedés megöli a költészetet. — Még egy nagy regényben sem jó azokat marokkal szórni, hát még ily kis terjedelműben, a hol egy személy sem szerepel, kinek jelleme folytonosan fejlesztetnék s átváltozási phasisai kellő világossággal volnának kiderítve. Irén a regény második felében egyik részletben ismertetett alak, de hirteleni érzelem változásai nincsenek evidensekké téve. Egyszer a legfelsőre csigázott izgatottság, aggodalom, félelem és rendkívüli helyzet közepett oly könnyen elalszik a kertben, mint egy gondatlan három éves gyermek. (81 l.)

A főispánné csaknem hallatlan tette, gyermeke elcserélése, nincs elég bensőleg motiválva. A doktorról mondatik, hogy könnyelmű; pedig ő határozottan gonosz és szívtelen. Sehogy sem áll előttünk egyénisége. — A jellem-alkotásban is kivitelben van a regény fő ereje, s a lélektani következetesség többet ér, mint az életismeret bármily helyes aphorismái. A sulyt nem arra fekteti szerző, a mire kellene. Regénye két végletbe csap. Egyik az elmékedés, másik a rendkívüli események igen gyors lepergetése.

E két szék közt a pad alatt marad a jellemfestés. Compositiónak veszi azt, hogy a regényben nagy, s az életben nem mindennapi viszonyok fölfedezése által leljen meg (minő egyik hősnék. Áronnak élettörténete), hogy rendkívüli tévedé-

sek és bűnök követtessenek el, s a végén a hibás lakoljon, a hibátlan jutalmaztassék. Oh mit mondjunk az oly regény alkotásáról, melyben hiában keressük a főszemélyt? — Szerzőnek egy csoport emberből még akkor is, ha terjedelmes meséjét a jellemek kivitele kedvéért sokkal szélesb rámába foglalja, választania kell vala egy hőst, ki körül a többi mellék személyként csoportosuljon. Szerző annyifelé huzó egyéneit sem bírja összetartani, s még hozzá felesleges személyeket is vesz föl. Ilyen az inas, a kinek titka a regény elején egy későbbi nagy szerepet sejtet. De mi szükség volt őt leskelődtetnie s az olvasó várakozását fölszigáznia, mikor a regény közepén kivégezteti minden további következmény nélkül? Az olvasó egyszersmind meglepetve és közönynyel értesül néhány sorban, hogy az inast egy ló rugta agyon, s titkával együtt szörnyet halt. Szükségtelen a kántor, s szükségtelen az orvosnak jellemére az, hogy mindig fölfedezéseken jár az esze. E regény nemcsak egy központi személy nélkül, és így tengely nélkül van, hanem a rendetlenség a mese menetében is feltűnő. Egyszer husz évi, aztán megint hirtelen két évi időköztt ugrik át, s az elbeszélés folyamában is szétszortság van a sok személyhez való kapcsolódás miatt, melyre a szerző kénytelen. Egyik háznál el sem végezte, a mit kellene, s a másikhoz kell futnia. — Összefoglalva nézetünket, szerző tévutat követet, midőn nem a jellemalkotásra és keresztülvitele helyezte a fősulyt, hanem a reflexiókra, és a rendkívüli események rövid előadására. Ha szerző ily kis rámában egy-két jellemet világosabban s jobban részletezve fejleszt végig, ha az eseményekben kevesebb rendkívüliség van s a reflexiók és csillogó rhetorikai képek helyett embereit a magok nyelvén beszélteti, sokkal nagyobb figyelmet gerjeszt az olvasóban, s nagyobb elismerés követi szorgalmát. A tehetség dolgában mind-ezekben csak annyit mondunk, hogy nem oda van fordítva, a hová kellene. Egy következő kísérlet, hasonló szép intenciók mellett, jellemalkotási teljesség dolgában is nagyobb költői sikert mutathat föl.

N. N.

(Magyar könyvészet.) Aigner Lajos ur, kinek van alkalmja a könyvészetet közelről és gyakorlatilag ismerni, szíves volt följegyezni több adatot a magyar könyvészetre nézve, s azt velünk közleni. 1858—59-re vonatkoznak, s cikke itt következik :

Élet s halál, az ország földe s kincsei, a nemzet népszáma és fejlődése, a kereskedelem, ipar s adó, szóval minden a nemzet és az ország állapotját ismertető tárgy statistikailag ki van számítva, csak legfőbb kincsünk : *irodalmunk* statistikáját nélkülöztük ezen perczig, pedig mily érdekes, mily fontos ezen legszentebb kincsünk virulását és állását is számokban kimutatva látni.

Bár érezzük feladatunk nagy fontosságát, mi-

dőn irodalmunk állapotját a lefolyt két év alatt számokban kimutatni igyekszünk, tudjuk azt is, hogy ennek pontos kivitele nálunk — minden könyvészeti források hiányában — majdnem lehetlenség, mégis reméljük, legalább a valódi állapotához közelítő adatokkal szolgálhatni.

Ha meggondoljuk, hogy 50 év előtt egy magyar könyv megjelenése korszakot csináló esemény volt, akkor bizony örvendhetünk irodalmunk és nemzetünk fejlődésének, mert a nemzet műveltsége mindig irodalmában nyilatkozik. Ezen állításunk igazolására tekintsük csak a magyar nemzetnek és irodalmának roppant haladását az utolsó három évtized alatt, s ez igénytelen összeállítás is eléggé czáfolja azon ismert ellenségeink fitymáló nyilatkozatait, mintha önálló irodalma se volna a magyarnak.

Ime adataink :

1858—1859. évben mindössze 634 munka jelent meg magyar nyelven, szak szerint : encyclopaediai munka 11, nyelvészeti munka 30, ifjusági irat, iskolai könyv és neveléstani munka 50, költői munka 59, szinirodalmi munka 10, regényirodalmi munka 100, humoristikai munka 15, földíráti s államtudományi munka 18, történelmi munka 72, jogtudományi s politikai munka 18, természettudományi s orvosi munka 27, matematikai s számítástani munka 17, gazdászati munka 38, vallási munka 120, vegyes tartalmu munka 49, összesen 634.

Ide számítvák még : folyóiratok 43, naptárak 24, tehát az egész szám mindössze 701.

Idegen nyelvekből fordított munka 85 jelent meg, úgy mint : angolból 10, francziából 17, helenből 2, latinból 2, németből 50, olaszból 3, románból 1, össz. 85.

Uj kiadást 91 munka ért, t. i. : 2-dik kiadást 52, 3-dik kiadást 14, 4-dik kiadást 11, 5-dik kiadást 7, 6-dik kiadást 3, 8-dik kiadást 2, 12-dik kiadást 1, 14-dik kiadást 1, össz. 91.

Álnév alatt 26, névtelenül pedig 68 munka jelent meg.

A 634 munka 39 megjelenési helyére szétosztva, következőt eredményez : megjelent : Aradon 6. Baján 2. Balassa-Gyarmaton 4. Bécsben 15. Brassón 1. Budán 7. Darmstadtban 1. Debreczenben 20. Egerben 17. Eszéken 1. Esztergamban 3. Győrött 4. Gyulán 4. Kalocsán 4. Kecskeméten 12. Kolozsvárott 23. Komáromban 3. Magyar-Óvárott 1. Maros-Vásárhelyen 3. Miskolczon 3. Nagy-Bányán 1. Nagy-Kanizsán 2. Nagyváradon 4. Nyitrán 1. Pápán 9. Pécsen 2. Pesten 419. Pozsonyban 1. Prágában 4. Rimaszombatban 1. Sárospatakon 30. Sopronyban 8. Szabadkán 1. Szatmáron 1. Szegeden 4. Székesfehérvárott 9. Szombathelyen 2. Vácson 1. Veszprémben 1. össz. 634.

A 43 folyóirat közt jelent meg : Aradon 1. Győrött 1. Kolozsvárott 1. Pesten 38. Szegeden 1. Temesvárott 1. össz. 43.

A 24 naptár közt jelent meg : Aradon 1. Bu-

dán 1. Kalocsán 1. Kolozsvárott 3. Komáromban 1. Pesten 16. Sárospatakon 1. össz. 24.

A mennyiben pedig bennünket más nyelven irt munkák is érdekelnek, följegyezhetjük, hogy azok száma mintegy 396-ra megy, névszerint: angol nyelven 2, francia nyelven 11, héber nyelven 1, horvát nyelven 1, latin nyelven 34, lengyel nyelven 4, német nyelven 299, orosz nyelven 1. román nyelven 11, szerb nyelven 15, szlapon nyelven 1, tót nyelven 16, össz. 396.

Folyóiratok: német nyelven 29, román nyelven 2, szerb nyelven 1, tót nyelven 3, tesz 35-öt.

Naptárak: német nyelven 19, román nyelven 1, szerb nyelven 1, tót nyelven 3, tesz 24-et. Összes szám tehát 455.

Ezeket megjelenési helyükre szétozva: Arad 2. Augsburg 1. Balázsfalva 1. Bécs 52. Beszterce 4. Boroszló 1. Brassó 3. Brüsszel 1. Buda 14. Eger 3. Eszék 1. Esztergam 1. Gratz 1. Gyula 1. Hamburg 1. Hersfeld 1. Innsbruck 1. Jena 1. Kalocsa 5. Kassa 4. Kolozsvár 10. Köln 1. Krakó 4. Lem-

berg 1. Lincz 1. Lipcse 9. London 4. Lugos 1. Magyar-Óvár 4. München 1. Münster 1. Nagy-Becskerek 1. Nagy-Kanizsa 6. Nagy-Szeben 22. Nagy-Szombat 2. Nagyvárad 1. Nyitra 1. Páris 6. Pest 161. Pétervár 1. Pozsony 18. Prága 6. Regensburg 1. Róma 1. Rozsnyó 1. Segesvár 2. Soprony 3. Szabadka 1. Szeged 4. Székesfehérvár 3. Szombathely 4. Temesvár 1. Ujvidék 14. össz. 396.

A 35 folyóirat közt jelent meg: Aradon 1. Baján 1. Bécsben 1. Brassón 1. Budán 3. Kassán 1. Kolozsvárott 2. Lugoson 1. Nagy-Becskerek 1. Nagy-Szeben 2. Pesten 11. Pozsonyban 3. Sopronyban 2. Szegeden 1. Temesvárott 1. Ujvidéken 2. Verseczen 1. össz. 35.

A 24 naptár közt jelent meg: Beszterczen 1. Brassón 1. Budán 2. Győrött 1. Kolozsvárott 2. Nagy-Kanizsán 1. Nagy-Szebenben 3. Pesten 9. Pozsonyban 1. Temesvárott 1. Trencsénben 1. Ujvidéken 1. össz. 24.

AIGNER LAJOS.

KISFALUDY-TÁRSASÁG.

Titoknoki értesítések a legközelebb tartott két havi ülésről.

I. A társaság f. é. jan. 31-én tartott rendes havi ülésében jelentve lón, hogy a győri takarékpénztár a társaság alapítói közé állott, egy magát meg nem nevezett hölgy a társaság tőkéjéhez 2 ftal járult, Kozma Imre ur pedig a könyvtárt „A magyar nemzet szebb jövője,” czimű röpirattal ajándékozta meg.

Arany János igazgató Shakespeare „Nyáréji álmá”-ból, melyet most fordít, mutatványokat olvasott föl. Kelt Pesten febr. 1-én 1861. Greguss Ágost titoknok.

II. A társaságnak február 28-ikán tartott rendes havi ülésében ismét több rendbeli adomány lón bejelentve.

Az alapítók sorába állottak névszerint: Eördögh Józsefné szül. Csomortányi Amália és Szent-Iványi Farkasné szül. Eördögh Amália asszonyságok; Garay Alajos ur; gr. Karácsonyi Guido ur; a pécsi nemzeti kaszinó.

Az alapítókét gyarapították: Rozsnyay Má-

tyás ur Szabadszálláson 22 frtnyi gyűjteményével; László Károly ur Minatitlanban (Mexikóban) 10 ftnyi küldeményével. (Ugyancsak László Károly ur két pártolói évdijat is küldött be dollárookban.)

A könyvtárt Halász Dezső ur ajándékozta meg „Költeményei” egy példányával.

A társaság pártolóinak járó könyvek nyomtatása már meg van indítva. E kiadásokba George Elliotnak „Bede Ádám” czimű regényén kívül, még a Kazinczy Gábor fordította három moliéri vigjáték s Greguss Ágost külföldi népdalai vétettek föl. A pártolói könyvilletményből néhány hét alatt két kötet a közönség kezében lesz.

Szabad levén a társaságnak nem csupán kebeléből választani pénztárnokot, a pénztárnoki tiszt elvállalására, Tóth Lőrincz tag lemondása után a társaság Szathmáry Lajos urat, a Gazdasági Egyesület pénztárnokát határozta fölkérendőnek.

Kelt Pesten, mart. 1-én, 1861. Greguss Ágost, titoknok.

NEMZETI SZÍNHÁZ.

Hétfőn, martius 4-ikén Felekiné javára egy új, 5 fölvonásos dráma került színre. Írta gróf Batthyányi Arthurné. — Ezen előadásra oly szokatlan nagy tömeg tódult a színházba, hogy nem emlékszünk drámára, mely ennyire fölcsigázta volna a közönség várakozását. Az új darab: „*A honfoglalók*“ mély benyomást nem tett a nézőkre, de rossz benyomással sem távoztak. A keresetlen jó izlés, a tulhajtások kerülése csak negatív érdem, de háladatos egy tulajdon. Láttunk már drámákat kedvetlenül fogadtatni sőt megbukni, melyekben több az inventio, melyekben legalább meg van a drámai csomó, s az egész jelenetekben több érdekfeszítő, több drámai erő és bátorság; — de az erőlködés, tulhajtás mindent elrontott. Azonban e drámai kísérletet korántsem nevezhetjük sikerültnek. A drámában legkevésbé elegendők a negatív érdemek. A költészet e neme a jellemekben a legnagyobb és hatalmasabb vonásokat követeli, az érzelmeknek, mint Victor Hugo mondja, nem szabad suttogni, hanem jól és egészen föltátni szájukat, a szenvedélyek legnagyobb viharát az ő jelenetei tüntetik fel, melyek hatalmas jellemeket sodornak el. A költői képzelet itt az emberi természetnek legmegrendítőbb elemeivel játszik, — s a mint Voltaire elég gorombán mondja a költői merészségre nézve, a drámairóban együtt lakik valamennyi alvilági szellem, — habár benne is néhányan hiányoztak arra, hogy drámairói tehetségnek ismerhetők el. Némelyekben egygyel kettővel több van, mint kellene, másokban kevés. Így Schiller, midőn első művét írta, tul ragadtatott, Goethe oly kevéssé érte el a határt e részben, Voltaire.

Az irodalom más ágaiban dicséretes azon illemteljes és magamérséklő józanság, mely az új dráma gyöngye voltát fedezi; — de nem elégit ki benne sem a cselekvény bonyodalma, sem a szenvedélyek és jellemek festése. A jellemek a legnagyobb általánosságban rajzoltatnak. Árpád (Feleki) nagylelkű és békeszerető, Uzád (Egressy) nagyravágyó és harcziás párt feje, ki vad függetlenséget s nem törvényt kíván, Csilla, az Árpád huga (Felekiné) szereti Uzádot s szereti hazáját anyagi szívének egész hevével. — A jelenetekben kevés a mi tovább fejleszse a már meglevő viszonyokat s majd semmi a mi a drámai jelenetek iránt annyira fölcsigázza a nézők várakozását, a szen-

vedélyek és jellemek összecsapása által. A peripetia oly csekély, hogy alig észrevehető a haladás. A cselekvény, s az egész mese nagyon csekély bonyolodású. Csilla Uzádba, az Árpád ellenségébe szerelmes. Mikor megtudja, hogy Uzád föllázadt a honalkotó ellen, tört dőf annak szívébe, mert jobban szereti hazáját, ha lehet jobban szeretni, s aztán önmaga ellen fordítja a véres tört. — A tulstult a Csilla és Uzád közti viszonyra kell vala helyezni, s nem az Árpád és Uzád közöttire. A főszemély ekkor Csilla volna, s ennek önmagában kellt meghasonlását kellene részletesen fejleszteni és egész erővel rajzolni. A mint a színmű alkotva van, sokat hasonlít némely olasz opera szövegéhez, melyben a mese csak arra való, hogy a személyek különbféle lyrai áriákat énekelkessenek. „*A honfoglalók*“-ban a mese arra ad alkalmat, hogy a személyek hazafias szónoklatokat tartsanak. Az inventio ezekben áll s nem a lélektani mozzanatok kiderítésére szolgáló jelenetek, küzdelmek és cselekvény költésében. Az dicséretes, hogy szerző nem használ oly mesét, mely csak az ujkori regényekben terjeszthető ki kellően; de az igen kevés szintoly hiba, mint az igen sok. Ily egyszerű tárgyból, minő a „*Honfoglalók*“-é, lehet ugyan drámai mesét alkotni, sőt az egyszerű mesét jobban megtűri a dráma, mint a terjedelmes regény-tárgyakat, csakhogy a kisebb tárgyat hatásosabb jelenetekkel, tisztább felosztással, s haladó fejlesztéssel kell megeleveníteni és folyton fokozni.

Azon szép hazafias mondások, melyeket a közönség megtapsolt s az egész mű, ha nem is példás, de elég jó magyarsággal van írva, s kivált színházi nyelvünk e nem igen virágzó korában némelynél jobbal is talán. Az Árpád ajkaira adott *alkotmányos* szabadság, s más anachronismusok csekélyebb bajai az új műnek, mint a melyeket felebb drámaiságára nézve röviden előadtunk.

Az előadás egészben véve csaknem ünnepi volt. Drámai előadásra nem láttunk eddig ily dicsítményeket, melyek azonban minden ritkaságuk mellett is inkább helyes izlésre, mint fényüzési hajlamra mutattak. A színlapon hirdetett zeneszerzemények csak a felvonási közökre készültek, — s szép melódiakkal szoritották ki a fölvonás közti husz év óta és mégis rosszul játszott zenedarabokat. Az izlés külsőségeken sem fölösleges.

V E G Y E S.

— A magyar Akadémia martius 4-iki történettudományi ülésében Eötvös Ágoston levelező tag székfoglaló beszéde, értekezése olvastatott föl. A tárgy nagyon érdekes; — az értekezés czíme: „Brandenburgi Katalin, erdélyi fejedelemsége, okmányok nyomán.“ Az értekezésnek fölolvastott része előadás tekintetében is dicséretes, úgy hogy a nagy közönség számára is vonzó olvasmány lesz. — Ezután Toldy Ferencz titkár ur jelenté, hogy az Akadémia statistikai bizottmánya közérdekű munkálatainak első füzetét sajtó alá adván, maga irt hozzá előszót, melyet föl is olvasott. A füzetek ily czim alatt adatnak ki: „Statistikai közlemények.“ — Az Akadémiai elnöke választ intézett az Akadémiához a palota tervének tárgyában, melyben jelenti, hogy mind a tervek közszemlére tétele, mind pedig az, hogy az Akadémia rendes tagjai is befolyjanak a terv választási tanácskozásokra, meg fog történni annak idejében. Végre több adomány jelentetett be a Széchenyi szoborra. A bécsi bank helybeli fiók intézete 500 fttal járult többek közt ezen emlék fölállításához.

— Scribe Jenőt, a színműveiről és operaszövegeiről nálunk is annyira ismeretes francia író, február 20-ikán délután 2 órakor szélhűdés érte kocsiájában. A népszerű író halála Párisban köz sajnálat tárgya volt. Temetése mutatta, mennyire tudja becsülni magát a francia nemzet a maga hirneves íróiban. Temetésén fölötte nagy számú nép vett részt a szakadó eső ellenére. Az irodalom minden rétege és a színházak személyzete megjelent temetésén. A gyászmenetet az államminiszter, Walewszki gróf, vezérelte. A koporsó-terítő bojtjait Villemain és Vitet, mint az Akadémia, s Thierry Ede és Maquet Ágost mint a színház és drámairodalom képviselője tarták. Páris egy új utcájá által örökítették emléke, — Scribe nevére kereszteltetvén. Nevét ezenkívül mintegy 500 színmű viseli, melyek közt nehány sokáig fenn fogja tartani magát. — Ő az ujkor egyik legtermékenyebb írója, s a nagyobb tehetségek közé tartozott. Csakhogy sokat tett arra, hogy az irodalom gazdag keresetképen használtassék. Gyárilag írta a színműveket. Némelyikét, mely nevét viseli, nem is maga írta, s sokat alkotott mások társaságában. Ezek utján az író mintegy 100,000

frank évi jövedelmet huzott. — Scribe hetven éves korában halt meg, — született 1791-ben, Párisban. Utódai nincsenek: neje örökölte nagy vagyonát.

— Petőfi halála tárgyában még folyvást közli a „Vasárnapi Ujság“ a leveleket, s már a 36-ikat olvastuk. Ezen 36-ik levelet, mint egyik leghitelesebbet a „Magyar Sajtó“ után közli. Ez újra abban állapodik meg, hogy a nemzet kedves költője csakugyan a Segesvár melletti Fehéregyházánál történt véres csatában veszett el. A levelet egy fehéregyházai birtokos írja, s így végzi: „Határomon egy halom azon honvédbajtársak hulláit földi, kik a hét óráig tartott csatában hazánk szabadságáért elestek. Minden azt bizonyítja, hogy köztök nyugszik Petőfi Sándor is. Béke hamvainak!“

— Mádon Zemlénben, két évvel ezelőtt alakult egy *olvasóegylet*. Járata 16 magyar lapot. Könyvtárt is kíván most alapítani. Az idén nagy táncvigalmat rendezett, melynek jövedelmét a könyvtár gyarapítására fordítja. Az egylet pártfogó tagja lett a Kisfaludy-Társaságnak és Sz. István Társulatnak.

— Színházunknál több új dalművön kívül, melyek közül Erkel „Bánk bán“-ját jövő szombaton játszzák, közelebről Vahottól egy új drámai mű kerül színre, melynek tárgya a régibb színészi életből merítettik.

— B. Józsi Miklósnak még 1848 előtt irt regénye „II. Rákóczy Ferencz“ közelebről megjelenik.

— A bohóc lapok oly kecsegtetőkké kezdenek válni az „Üstökös“ és „Bolond Miska“ népszerűsége nyomán, mint pár évvel ezelőtt a kalendáriumok. Maga ezen tolongás is némi bohócosszint kezd öltetni. A „Debreczeni trombita“, „Dongó“, „Doromb“, „Gyalog posta“ és „Ördög naplója“ törtet elő egyszerre a „Bohóc“ után. Most éppen nagyon jó kedvében találják a magyart — úgy vélekednek a pályafutók.

— Erkel Ferencz új dalművében „Bánk bán“-ban a czím szerepet Ellinger, Gertrud szerepét Hofbauer k. a., a királyét Bignio, Melindáét H.-Lonovicsné, Kázmérét Telek ur éneкли. Az utóbbi most szerződtetett tagja az operának.

NEGYEDIK JEGYZÉKE

a Kisfaludy-Társaság évenkénti pártolóinak.

(Folytatás.)

Dr. Bannai Józse., Munkács. Huzly Károly, kano-
nok, Debreczen. Bay Ferencz, Debreczen. Kray-
nik Alajos, Debreczen. Szerdahelyi Pál, Vetés.
Somoskeőy Antal, Pest. Bogár Zsigmond, Ne-
gyed. Palló Sándor, Buda. Ötvös Agoston, Ká-
roly-Fehérvár. Gr. Eszterházy Kálmán, Kolozs-
vár. B. Wesselényi Miklós, b. Bánffy Jenő, Ko-
lozsvár. A kolozsvári evangelico-református főis-
kolai olvasó-egylet. Bordács Dániel, Nagy-Kőrös.
Balla Mátvás, Endrőd. Zelenka Pál, Szügy. Pándy
István, Békés. Fábry-Lacza Anna urnő, Békés.
Gr. Niczky-Tarnóczy Malvina, Laszkárt. Gr. Zay
Károly, gróf Zay Albert, gróf Zay György, Ba-
logh Lajos, Zay-Ugrócz. Vojnovits Zsófia urnő,
Siklós. Vajda János, Siklós. Parragh Gábor, Pest.
Kohárits Ferencz, Pest. Ferenczy János, Pest.
K. Keresztessy Lajos, Pest. Kovács Lajos, Kis-
Jenő. A nagy-szebeni magyar olvasó-egylet. Bá-
thory Nándor, Pest. Zágonyi Károly, Som. Édes
Albert, T.-Tarján. Amselberg Károly, T.-Tarján.
Tártzy Sándor, Váncsod. Sáfrány Zsigmond, H-
Hadház. Tikos Istvánné szül. Komlóssy Terézia
assz., Debreczen. Varasdy Lajos, Pest. Damaszk-
kin Antónia kisassz., Hajdusiczka. Détánfalvi Gy-
ika István, Détánfalva. Károlyi szül. Beniczky Te-
rész assz., Pest. Andaházy Géza, Liptó-Szent-
Miklós. Dessewffy Ottó, Vanyarcz. Debreczeni
János, Egyek. Lajos György, Máár József Sán-
dor, Rajkovich Nándor, Tóth Ferencz, Füley Jó-
zsef, Villás János, dr. Korbuly, Novák Imre —
mind Nagybányán. Czelder Márton, ifj. Farkas
Károly, Várady Lajos, Kunszt János, Pokorny
Gusztáv, losonci kaszinó, Jeszenczky István, Lo-
soncz város községe, Fáy Józsefné urnő, Fáy Ká-
rolyné urhölgy, Pokorny Sándor, Laszly István,
Busbach Adolf, Pongrácz Ede, Karkalik Dániel
— mind Losonczon. Szabó Ferencz, Mucsiny.
Zmeskal Zsigmond, Nagyfalva. Szeller Antal, Füle-
lek. Beniczky Gyula, Terbeléd.

Pest, dec. 13. 1860.

ÖTÖDIK JEGYZÉK.

Sztaroveszky Julia kisassz., Pest. Pajor Ist-
ván, B.-Gyarmat. Matolay Ida k. a., Matolay Vik-
tor, Nyitrai József, Homonna. Szabó Sámuel Z.
Egerszeg. Kovács Károly, A.-Lendva. Kovács
Mihály, Nagy-Szőllős. Dr. Balogh Sándor, Poko-
mándy Gábor, A kaszinó, Eiszdorfer Gusztáv,
König Simon, Guttmann Simon, Farkas Lajos,
Borsos Károly. Ehrlich József, Hadzsy György,

Fried József, Farkas Zsigmond, Prohaszka Gyula,
Farkas Gedeon, Dr. Pollák Sándor, Jurenák Ede,
Leeb Mátvás, Schweiger Adolf — mind Szent-
sen. Demjén Lajos, Mágocs. Báró Maarburg Sán-
dor, Fábrián. — Kiss János, Ajka. Szojka Gusztáv
(12 ft.) Szécsény. Zoffesák József, (12 ft.) Szeged.
Szoboszlay Ferencz, Szent-Imre. — Lugossy Jó-
zsef, Kovács János, főiskolai olvasó egylet, Deb-
reczen. Ottlik Ákos, Somos-Ujfalu. Unger-Eck
Anna urnő, Balassa-Gyarmat. Greskovics János,
Csongrád. A nagy gymnásium, Eger. Király Jó-
zsef Pál, Soprony. Vörös Vincze és Molnár István
(ketten egy részvényre) Foktó. Bartha József,
Kézdi-Vásárhely. Póór Imre, Battisfalvi Samu,
Gerenday Ambrus, Ferenczy László, Királyi Pál
— mind Pesten. Kégl Sándor, Pusztaszentki-
rály. Szathmáry Károlyné urhölgy, Békés. Csepi-
Oláh Katalin, Oláh Mihályné urnők, Hajduk Am-
brus, Azari Mihály, Mihályfi László, Ferenczi
Lajos, Vecsey Károly, Fóny Tivadar, Kántor Vil-
mos, Szabó Károly, Bodolai József, Nagy Miklós
— mind Tokajban. Ballagi Károly, Szarka Mihály,
Jalsoviczky Károly, Fitos Ilona urhölgy, Kalo-
csa Balázs, Gubody Gedeonné urhölgy, gróf Ra-
day László, Ref. lyceumi önképző társulat, Far-
kas Elek, Zsigrai Ilka urhölgy, Hoffer Endre,
Vaikó Antal, Dúzs Sándor, Ádám Gerzson, War-
ga János, Deák József — mind Nagy-Kőrösön. —
Pfundeszak Károly, Z. Egerszeg. Lonovics Fe-
rencz, szarvasi kaszinó, Bolya István, Viskovics
Ignác, Póhl Dániel, Polmiller Péter, Sipos Sán-
dor, — mind Szarvason. — Lónyay Sarolta, gr.
Serényi Lászlóné urhölgyek, Bánfalva. Rottenbil-
ler Lipót, Pest. Gr. Bethlen Ferencz, Bethlen. Gr.
Mikes Benedek, Debreczen. Dessewffy Mihály, Kap-
jon. Torma István, Csicsó-Keresztur. Simó Lajos,
B. Polyán. Ujfalvi Ádám, Kaczkó. Polt Ferencz,
Eperjes. Báthory István, Pest. Rupp Ignác, Pest.
Beke Gyula, Zsemlye. Szabó Károly, Pápa. Bö-
szörményi Elek, Szathmár. Toka Zsigmond, Den-
geleg. Böszörményi Károly, Szathmár. Kiss Gá-
bor, Szathmár. Csaba Ignác, Pátyod. Hartmann
István, Tamássy Eduárd, Madarasi János, Petro-
vich Antal, Keresztszegi Lajos, Vajai Károly, —
mind Szathmáron. Mándy Bertalan, Szinér-Vár-
alja. Bertha Amália urnő, Rába-Hidvég. A kör,
Sz.-Váralja. Dudók József, Miskolcz.

(Folytatjuk.)

TARTALOM.

Néhány szó a kritikáról. Gyulai P. — Trencsényi Csák.
Arany J. — A mese története. Dallos Gy. — Honszeretet.
Mentovich. — Henrik angyala. Balázs S. — Meglátlak-e?
Halász D. — Értesítő. — Kisfaludy-Társaság. — Nemzeti
színház. — Vegyes. — Kisfaludy-T.pártolóinak névsora.